

ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום

במסכת בי"מ אומרת המשנה (י.): "ראה את המציאה ונפל עליה, ובא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה זכה בה".
הגמ' מקשה על כך שתי קושיות:

א. מדוע שלא יקנה הנופל את המציאה בקנין ד' אמות, הרי ד"א של אדם קונות לו בכל מקום?

ב. כתוב במשנה בפאה (פ"ד מ"ג): "נטל מקצת פאה וזרק על השאר - אין לו בה כלום". הרי חפציו (במקרה שלנו הפאה שנטל) קובעות ד"א לבעליהן, וא"כ, מדוע אין לו כלום הרי ד' אמותיו קונות לו בכל מקום?

הגמ' מתרצת את שתי הקושיות בשני אופנים:

א. מאחר שהתנפל, גילה דעתו שאינו רוצה לקנות בד' אמותיו, ולכן הן לא קונות.
ב. אין קושיא מפאה, מכיוון שאין קניין ד"א בשדה בעל הבית. וכן קושיא א' אינה קשה, מכיון שקניין ד"א אינו קונה ברה"ר אלא רק בסמטא ובצידי רה"ר (נראה, שעל אף שרב פפא תרץ את הקושיא מפאה, ורב ששת את הקושיא הראשונה - הם באים להשלים זא"ז. וכך משמע גם מהראשונים שפוסקים, שאין קנין ד"א ברה"ר ובשדה של בעה"ב¹).

אולם, ישנן כמה נקודות שצריך לברר בדין זה:

א. האם קניין בד"א הוא קניין מוחלט, וא"כ, כל חפץ הפקר שאני עובר לידו קנוי לי, ואם מישהו אחר ייקח אותו הוא נחשב גזלן?

ב. מהי הזיקה שיש ביני לבין הד"א? ישנן מספר אפשרויות שיש להתלבט בהם: האם הד"א הופכות להיות שטח שלי ממש, ואז אני קונה את החפץ בקנין חצר, או שזה רק ימעין שטח שלי? אפשרות שנייה היא, שזה שטח שלי לדבר מסויים. וישנה גם אפשרות שלישית, והיא, שהד"א אינן כלל שטח שלי, אלא, דין מיוחד שחכמים הקנו לי את החפצים.

ג. מה המקור לדין זה? האם חלות הקניין היא מדאורייתא או מדרבנן?

ד. רש"י (ד"ה קונות לו) כותב שקנין ד"א הוא רק ש"אין אחר רשאי לתופסו". לפי דבריו יוצא, שאין הד"א משמשים חצר שקונה בפועל, וא"כ, צריך להבין כיצד פועל הקנין.

¹ רא"ש בסוגייתנו, וכן ר"י מאירי וטור (ח"מ רסח) פוסקים, שלא קונה בד"א ברה"ר ובשדה בעל-הבית.

שבילי נהר דעה

ה. האם ה"גילוי דעת" של הנופל, שאינו רוצה לקנות בד"א, הוא בדומה ל"אי אפשי בתקנת חכמים", או שזה עניין אחר: צריך בקנין ד"א כוונה חיובית, ואם נפל - גילה דעתו שלא כיון לקנות?

ו. רש"י (ד"ה לא תקון ליה רבנן) מסביר שלא קונה בד"א ברה"ר כיוון ש"הרבה חברים יש לו בתוכה עומדים אצלו". צריך להבין מהי הבעיה: האם התקנה לא פועלת משום שישנה חפיפה בין הד"א שלו לד"א של אחרים, ושורש העניין הוא - שכאשר איש אחר עומד בתוך הד"א שלו (או אולי ב"טווח הגבהה" מהמציאה, כפי שנראה להלן) מתבטלת ה"בלעדיות" על האבידה שהיא העושה את הקניין, או שהתקנה גם אז מועילה, והראשון שמגיע למקום - החפץ שלו, אך יש בעיה טכנית לדעת מי הגיע ראשון?

מקור דין קנין ד' אמות

בגמרא (שם) מובא, שקניין ד"א הוא תקנת חכמים, והנימוק לתקנה זו הוא: "דלא אתי לאנצויי".

בהמשך הגמ', מופיעה מחלוקת ביחס למקור לקניין ד' אמות. למחלוקת זו יש השלכה לגבי קטן וקטנה - האם יש להם קניין ד"א או לא. לדעת ר"ל, המקור לדין זה הוא משום שליחות, ולכן, אין לקטן וקטנה קניין ד"א, כי הם לא יכולים למנות שליח (הד"א נחשבות כמו שליח שלהם).

ר' יוחנן מביא מקור אחר לקניין ד"א, והוא: "יד" (כח לזכות במשהו). לקטנה יש יד, וזו הסיבה שקטנה יכולה לקבל גירושיה (כמובן, בתנאי שהיא לא מאוד קטנה, שאז דינה כשוטה), והגירושין חלים רק כאשר הגט מגיע לידה ("יונתן בידה"²). עפ"י צריך לברר: האם גם לקטן יש יד, או אפשר שרק לקטנה יש לה יד לקבל גט - יש כח לקנות בד"א?

תחילה נברר את המחלוקת ההלכתית בנושא זה, ועפ"י נחקור את המקורות לדינים הללו.

רש"י (ד"ה קונות לו) כותב: "אם יש סביבותיו דבר הפקר - אין אחר רשאי לתפסו". צריך לדייק בלשונו שני דברים: ראשית, זה רק בדבר הפקר; שנית, אין אחר רשאי לתפסו.

בעניין השני, ניתן להבין את רש"י בשני אופנים:

א. ע"מ לקנות צריך הגבהה, וכל דין ד' אמות הוא איסור לאחרים לקחת.

ב. ע"מ לקנות צריך להתכוון לכך (ואז קונה גם בלא הגבהה), אך גם כשאינו מתכוון, ואפילו אינו מודע לנוכחות החפץ - אסור לאחר ליטלו.

² דברים כד, א.

לכאורה, קניין ד"א הנו מעין "חצר שאינה משתמרת", שע"מ שתקנה, דרוש "בעלים בצד שדהו", ע"מ שיוכלו להתכוון לקנות. ע"פ עקרון זה, יש להסביר דבר שמופיע בחידושי רעק"א³: גם כאשר הוא עצמו לא קנה בד"א, אחר לא יכול לקנות מ-ד' אמותיו. וי"ל שאף שלא קונה בלא כוונה - בכל אופן זה ברשותו, כבחצר שאינה משתמרת, ואין מקום זה יכול לשמש בו זמנית חצר לאדם נוסף.

רש"י (שם) והר"ן (ד"ה קונות לו) כותבים, שהקניין מועיל רק לצורך זה ש"אין אחר רשאי לתפסו", אך איננו קניין מוחלט. לשיטתם, קשה על דברי ר' יוחנן אצלנו בגמ', שאומר, שקטנה יש לה קניין חצר ויש לה דין ד"א. שכן, לכאורה, ד"א קונות כמו חצר אפי' ב"לא הגיע גט לידה", אז כיצד רש"י והר"ן כותבים שזה לא מועיל אלא רק לכך ש"אין אחר רשאי לתפסו"!!

נראה לתרץ, שמה שאמרנו שד"א רק מונעות מאחר לקנות מתוך ד"א אלו, שייך רק במקרים שדומים לחצר שאינה משתמרת, ואינו עומד בצידה (כגון שהולך ברחוב ולא ראה את המציאה, שאז ברור שלא קנה, משום שזה לא נחשב עומד בצידה, כיוון שאינו משתמר לדעתו. וכן אם כליו של אדם נמצאים תוך ד"א של האבדה, אף שאין הם מועילות לעשות את הקניין, הן מועילות לכך שאסור לקנות מתוך ד"א שלהם⁴). אבל במציאות הדומה לחצר שאינה משתמרת והוא עומד בצידה (כגון שהלך ברחוב וראה את המציאה והתכוון לקנותה או כליו שהיו מונחים והוא עומד בצידם) - היא באמת קונה מכח היותה חצר. לפי"ז, רש"י והר"ן אינם חולקים על שאר הראשונים שד"א הינן מעין חצר שקונה, וזה במציאות הדומה לחצר שאינה משתמרת והוא עומד בצידה, וא"כ, קטנה קונה גיטה כשהיא מתכוונת לקנות (כמו חצר שאינה משתמרת), וכן בקנין מציאה.

לכאורה, חייבים להבין שזו כוונת רש"י והר"ן, שכן קשה להסביר שהם באמת התכוונו לפשט דבריהם: ראשית, המשמעות של "ד"א של אדם קונות לו בכל מקום" היא, שזהו קניין ממשי; שנית, אין בגמ' שום רמז לחלוקה בין גיטין לממונות, להיפך, קניין קטנה בממונות בד"א, נובע מתוך שיש לה יד בגיטין, ובגט, ברור שלא יספיק הגדר של "אין אחר רשאי לתפסו".

עפ"י"ז, נוכל להבין את עניין הכוונה שצריך בשעת הקניין, ועניין הנופל ע"ג המציאה שמגלה בכך דעתו שאינו רוצה לקנות בד"א: בחצר המשתמרת, כל עניין הקניין בה הוא, כפי שמובא בשם ר' יוסי ברי חנינא (יא.): "חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו", כלומר, שלא צריך כוונה לקנות. וכ"כ תוס' (ד"ה זכתה לו), שחצר השתמרת קונה אפי' אם לא אמר בפירוש שהוא מתכוון

³. תחילת חידושו בדף י.

⁴. רשבי"א ד"ה הא דאמר ד"א של אדם קונות.

שבילי נהר דעה

לקנות (עיי"ש). ונראה, שבחצר שאינה משתמרת צריך ליצור רמה מסויימת של שימור (ולכן צריך שיעמוד בצד שדהו). לעומת זאת, ד"א אינם כחצר שאינה משתמרת ממש, כיון שד"א אינם חצר כלל, ויש לזכור את דברי המאירי (י. ד"ה ד"א), שכל דין ד"א נובע מזה ש"הפקר בייד הפקר", וחכמים הפקירו את הד"א (מבעלות הציבור), אבל חכמים לא הקנו לו את הד"א (יש מחלוקת אם בייד יכול להקנות לאדם חפץ מסויים), וא"כ, הד"א עדיין אינם חצרו (ואפילו לא חצר שאינה משתמרת), ויש צורך לקנות שטח זה ולכן חכמים תקנו שבעצם עמידתו בד"א קונה - כעין פעולת חזקה (א"כ התכוון שלא לקנות). אמנם, קניין זה לא מועיל משפטית לקניית ד"א אלו ממש, אבל כוונה זו מועילה לקנות את דברי ההפקר שנמצאים בתוך ד"א של האדם. א"כ הבעיה של ה"אינה משתמרת" נפתרת ע"י זה שעומד בד"א, והבעיה ש"אינה חצרו" נפתרת ע"י כוונה לקנות.

עפ"י, ניתן להבין טוב יותר את דברי רש"י (ד"ה בנפילה) בנפל על המציאה: "לא נתכוון לקנות בתורת תקנת חכמים, כסבור שנפילתו יפה לו". כלומר, הבעיה היא שלא התכוון לקנות (את הד"א או המציאה) כמו שחכמים תקנו. ולא מספיק שהתכוון לקנות את המציאה (אם כי לא צריך כוונה לקנות את הד"א לצורך קניין המציאה ע"מ להחיל עליה דין שדה), אלא צריך כוונה לקנות את המציאה בקניין ד"א ("תורת תקנת חכמים"), ועי"ז קונה את השטח של ד"א וממילא גם את המציאה.

עפ"י ברור, שבמקרה שלא נתכוון לקנות בתקנת חכמים (כגון בנופל) - לא קנה כלל (וזהו פשט המשנה!), ואילו בסתם עמד (שטענתי שעל זה רש"י אמר שלא קנה עדיין אבל "אין אחר רשאי לתפסו") אסור ליטול את זה מ-ד' אמותיו כיוון שלא התכוון שלא לקנות את החפץ, וא"כ, תקנת חכמים הופכת את ד' אמותיו לחצירו (א"כ הוא ימשיך ללכת בלי לקחת את החפץ, שאז נדע שהוא לא התכוון לקנות את החפץ, ובנוסף לכך החפץ כבר לא יהיה בתוך "שדה" שלו, כיוון שהחפץ יצא מ-ד' אמותיו, והחפץ ישאר הפקר כמקודם).

ויש להקשות (מח"י ר' נח שימנוביץ סי' ט"ו פיסקא אמנם מהראשונים), שהרי אמירת "אי אפשי" אפשרית רק קודם שחלה התקנה, ואילו בנפל על המציאה, ברגע שנכנס לד"א כבר קנה, וא"א לומר "אי אפשי"! וע"פ ההסבר שהבאנו לעיל שיש צורך לכוון לקנות את האבידה בד"א וכל עוד לא כיוון לקנות את החפץ "בתורת תקנת חכמים" כלומר בד"א, לא קנה את השטח כלל, א"כ, הנופל עדיין לא קנה כלום, ואין זה כאומר "אי אפשי" אחר שחלה התקנה, כיון שלא התכוון לקנות את החפץ בד"א.

אפשר להוכיח שאין הדי"א שדה שלו לכל עניין - מדברי תוסי' (ד"ה ארבע) שכתב שבגניבה לא קונה בד"א, וכן בשאר ענייני עבירה, משמע שאע"פ שחכמים תיקנו שדי"א יקנו - הם הגבילו זאת למקרים מסויימים כגון: עבירות. ואם יש בד"א חפץ הפקר וחפץ שאינו הפקר, יקנה בקנין ד"א רק את חפץ ההפקר, מכיון שאין הדי"א שלו לגמרי.

ניתן להסביר בדרך נוספת מדוע אין קניין ד"א בגניבה. הרשב"א (שם) והר"ן⁵ כותבים שגם כלים של אדם קונים ד"א לבעל הכלים, א"כ כל אדם שירצה לקנותם בד"א לא יוכל - כיוון שהשטח הוא כבר ד"א של בעל הכלים (אבל ע"פ הסבר זה ניתן יהיה לגזור ע"י קניין ד"א אם החפץ הנגזל נפל לתוך ד"א של הגוזל, לכן עדיין יש צורך להסביר שחז"ל לא תיקנו קניין ד"א בגזילה).

לסיכום: בקנין ד"א ישנם שתי בעיות: אין חצרו כלל, אינו משתמר. עצם עמידת האדם בד"א קונה את המקום א"כ התכוון שלא לקנות. וכוונתו לקנות יוצרת שימור. וכל עוד לא התכוון לקנות, אע"פ שלא קנה את החפץ - אסור לאחר ליטלו.

שיטת המאירי

המאירי (שם) מביא שני הסברים לקניין ד"א:

1) קניין ד"א הוא תקנת חכמים מדין "הפקר ב"יד הפקר". כלומר, חכמים הפקירו את רה"ר (בסימטא) מרשות כל האנשים בעולם והפכו שטח זה להפקר, וכאשר שטח זה הוא הפקר ניתן להשתמש בו כחצר שאינה משתמרת, כך שע"י כוונה לקנות - הקניין יחול מדאורייתא (ולכן קניין זה מועיל בגיטין).

2) הסברו של המאירי מבוסס על כך שאין בגט צורך בקניין אלא רק בנתינה לידה. בד"כ אין נ"מ בין נתינה לידה לבין קניין כיון שכאשר הגט מגיע לידה היא קונה אותו, אבל אין צורך בקניין הגט. ד"א נחשבות כ"יד" (לענין "ונתן בידה") מדאורייתא (יש לברר מדוע ד"א עונה לקריטריונים של "יד" מדאורייתא אפי' בלא תקנת חכמים. אולי זוהי "יד" מכח הקרבה הפיזית לחפץ בשטח הפקר שיוצר מעין קנין חזקה על הקרקע. הסבר זה קשה קצת יותר לשיטה שרה"ר היא בבעלות כלל האנשים בעולם, כיון שאז ממילא הזיקה בינו לבין הדי"א חלשה יותר), אבל כ"חצר" ע"מ לקנות חפץ מסוים הדין הוא רק מדרבנן (כמו בהסבר הראשון).

⁵ דף ה. בדפי הר"ן בתחילת פירושו על הגמ' אחרי דבריו בשם הירושלמי.

שבילי נהר דעה

מהתוסי' בב"מ (שם) משמע שחכמים תקנו ד"א גם בגט, וא"כ קשה שהרי צריך קניין דאורייתא? בנוסף לכך קשה לומר שחכמים תקנו תקנה בגיטין, כי הגמ' (כו:): כותבת: "באיסורא לא עבוד רבנן תקנתא!" שיטת התוסי' מתבהרת יותר ע"פ השיטה הראשונה שמובאת במאירי, שקנין ד"א הוא מדין "הפקר בי"ד הפקר", ואין זו תקנה באיסורין כלל, אלא בדיני קניינים. ואחרי שהד"א הופכות להיות חצרו (בעצם עמידתו שם) - הקנין מועיל מדאורייתא.

דין ד"א בקטן וקטנה

צריך לברר מתי יש לקטן וקטנה דין קנין ד"א ומתי אין. עיקר המחלוקת האם יש לקטן וקטנה קניין בד"א, תלוי בסיבת קנין ד"א - משום שליחות או משום "יד"י. למ"ד משום שליחות - אין לקטן וקטנה קניין בד"א, כיוון שאין להם אפשרות למנות שליח. לעומת זאת, למ"ד משום "יד"י - קי"ל שקטנה יכולה לקבל גירושה א"כ יש "יד"י לקטנה, וא"כ, קטנה קונה בד"א.

צריך לברר האם דין "יד"י מיוחד רק לקטנה או שגם לקטן יש "יד"י, ואם רק לקטנה יש "יד"י, האם זה רק בקטנה שנישאה (שאיז התורה אומרת שיש לה "יד"י ע"מ שתוכל לקבל את גיטה, וממילא גם לעניין קניין בד"א), או שגם לקטנה שלא נשאה יש "יד"י. ועפ"י מה הדין בעבד, האם יש לו "יד"י או לא (הרי גם עבד מקבל את גיטו, ואולי אין לו "יד"י, אלא שכאשר הוא משתחרר "גיטו וידו באים כאחד"), ואם יש לו "יד"י, האם לעבד קטן ולשפחה קטנה יש "יד"י או לא.

כל הראשונים מסכימים שלקטנה יש ד"א משום "יד"י, כפי שראינו לעניין גיטין שיש לקטנה "יד"י כמו שכתוב במשנה בגיטין (סה.): "קטנה שאמרה התקבל לי גיט, אינו גט עד שיגיע גט לידה". א"כ, לקטנה יש "יד"י אך אין לה שליחות. אבל הראשונים אומרים שבקטנה יש גזירת הכתוב מיוחדת שיש לה "יד"י, אך לקטן אין "יד"י ואין לו גם שליחות, ולכן לקטן אין קניין בד"א, אבל בכל זאת יש לקטן "יד"י מדרבנן "מפני דרכי שלום" (ב"מ יב.). ויש להקשות שהרי כל דין קניין ד"א הוא גזירה מדרבנן, א"כ, גם קטן שיש לו "יד"י מדרבנן צריך לקנות בד"א מדרבנן? ויש לתרץ בפשטות, שחכמים תיקנו קניין בד"א משום "יד"י למי שיש לו "יד"י מדאורייתא, אבל לקטן אין "יד"י מדאורייתא, ולכן לא תיקנו קניין ד"א לקטן (ובלי קשר לזה חכמים תיקנו "יד"י לקטן משום דרכי שלום).

עדיין קשה, על זה שלקטן וגם לקטנה יש "יד"י משום דרכי שלום (ולכן אסור לגזול מהם וכדו'), הרי לקטנה יש "יד"י מדאורייתא? (ואסור לגזול אותה לא "משום דרכי שלום" אלא מדאורייתא).

יש להבין עניין זה ע"פ המשנה בגיטין (טד:): "נערה המאורסה - היא ואביה מקבלים את גיטה". ובגמ' שם: "ית"ר קטנה היודעת לשמור את גיטה מתגרשת, ושאינה יודעת לשמור את גיטה אינה מתגרשת" ורש"י (סד: ד"ה אינה מתגרשת) כותב, שאפי' בקבלת אביה אינה מתגרשת. ולכאורה קשה, הרי ראינו שאב יכול לקבל גט לבתו הקטנה?

ונראה לומר, שגם אם נאמר שרק אביה יכול לקבל את גיטה של הקטנה, זה רק אם יש לה "יד" (כיוון שיש צורך ב"ונתן בידה", נתינה ביזזה, והאב יכול לקבל את גיטה משום שהוא כידה), ואם אין לה "יד" אינה מתגרשת כלל אפי' ע"י אביה. כנ"ל לעניין ד"א בגט, אם יש לה "יד" היא מתגרשת אפי' ע"י "נתינה" ל-ד' אמותיה, ואם אין לה "יד", אפי' ע"י קבלת עצמה אינה מתגרשת.

בנוגע לשאלתנו האם לקטנה יש "יד" רק אם נישאת, או שיש לה "יד" אפי' לא נישאת, רש"י (ד"ה יד דידה) כותב בפירוש: "דלגמרי אוקמא רחמנא ברשותיה כל ימי נערוֹת אא"כ נישאת". משמע שהנישואין הם אלה שמקנים "יד" לנערה, ולפני הנישואין אין לנערה "יד". וכך יש להסביר גם בקטנה שאין לה "יד" לפני נישואיה.

נראה, שיש סתירה בין הגמ' בקידושין (ג:): שאומרת שקטנה אין לה "יד" לקבל קידושיה, אבל נערה יש לה "יד" לקבל קידושיה. לבין רש"י בגיטין שכתב שנערה נמצאת ברשות אביה לגמרי אא"כ נישאת. וע"פ הסברנו (בפסקה הקודמת) צריך להסביר, שקידושיה וידה באים כאחד (בדומה ל"גיטה וידה באים כאחד"⁶). אבל קטנה גם אחרי שנישאה (ויש לה "יד") רק אביה מקבל את גיטה כל עוד היא קטנה. ואין זה משום שאין לה "יד", אלא שיש לה "יד", ובכ"ז אינה מקבלת גיטה וקידושיה. וע"פ דברינו, שאם אין לקטנה "יד" - גם אביה אינו מקבל את גיטה, ניתן להבין, שיש לה "יד", אלא שמכיון שמבחינת הדעת היא כמו קטן, לכן לא נתנו לה "כח" להשתמש ב"יד" זו לקבל גיטה וקידושיה.

עפ"י מה שאמרנו, יש לתרץ את שתי השאלות הנ"ל בעניין יד שיש לקטן וקטנה משום דרכי שלום ויד שיש לקטנה מדאורייתא: שקטנה ש"יודעת לשמור את גיטה" - יש לה יד מדאורייתא אבל מתגרשת ע"י אביה, וקטנה "שאינה יודעת לשמור את גיטה" - אין לה יד מדאורייתא ואינה מתגרשת כלל, אפי' ע"י אביה, אבל יש לה יד לענייני ממונות משום דרכי שלום. ולקטנה שיש לה "יד" יש דין של קניין בד"א, שלא כמו קטן שאינו קונה בד"א אע"פ שיש לו "יד", מכיון שה"יד" היא משום דרכי שלום.

⁶. קידושין (כג.).

מהות הקניין בד"א

הטור (ח"מ רסח) מביא את שיטת הראב"ד שקניין ד"א הוא רק בעומד ולא במהלך, וכולם חולקים עליו להלכה. אפשר לנסות להסביר את שיטת הראב"ד בכמה אופנים:

א. אפשר להסביר, שהוא ראה את הד"א של האדם כאשר הוא הולך - כחצר המהלכת, ולכן אינה קונה. קשה על הסבר זה, כיוון שבסמ"ע (ח"מ רסח, ג) ובבאר היטב (שם ב) כתבו שאין זו חצר מהלכת, אלא שהחצר "מתחלפת" בכל רגע, אמנם כאשר הוא הולך - ד"א אמותיו מתחלפות, אבל החצר אינה מהלכת, כלומר, האדמה עצמה אינה נעה.

ב. אפשר להסביר, שמכיוון שד"א אלו הם חצר שאינה משתמרת - הם קונים רק אם עומד בצידם. והמחלוקת היא - האם "עמידה" היא עמידה ממש, ואם לא עזר מהליכתו - הד"א אינם קונים, או שעמידה היא אפי"ה שם - גם אם לא עזר מהליכתו. וניתן להסביר, שהראב"ד מצריך עמידה במקום ממש בניגוד לחצר שאינה משתמרת רגילה, שלא צריך עמידה במקום דוקא, מפני שזה פחות משתמר מחצר שאינה משתמרת רגילה.

ג. ניתן ליישב זאת ע"פ הסבר הסמ"ע שהבאתי לעיל, שאין זו חצר מהלכת כיוון שהאדמה אינה נעה אלא רק השטח המוגדר כשדה מתחלף בכל רגע ורגע של הליכתו. ועפ"יז אם אדם עומד וד"א נחשבות כקונות לו, ואדם אחר נכנס לתוך ד"א, הד"א עדיין קונות לראשון, אבל אם הראשון יתחיל ללכת כאשר השני עומד בתוך ד"א, ברגע שהראשון יתחיל לזוז - הד"א יהפכו לשדה של השני, כיוון שכאשר הראשון הולך, השדה הקנוי לו מתחלף בכל רגע ורגע והשני "קונה" את הד"א באופן קבוע כיוון שהוא לא זז והד"א שלו לא מתחלפות, וכאשר ד"א "קנויות" לאדם מסויים אין לאחר שום זכויות בהם, ומכיוון שאם יקנה בד"א גם בהליכה עלולות להתעורר בעיות, חכמים לא תיקנו קניין בד"א כאשר האדם הולך.

ע"פ הסבר זה בשיטת הראב"ד, יובן מדוע לא תקנו קניין ד"א ברה"ר, וכלשון רש"י (ד"ה לא תקון): "הרבה חברים יש לו בתוכה עומדים אצלו", ואין אפשרות לדעת מי קנה במצב כזה, ולכן חכמים לא תיקנו במצב כזה כלל. ואפשר להוכיח זאת מדברי הרמ"א (ח"מ רסח, ב), שאם באו שניים יחד לתוך ד"א של מציאה או שעמדו שניהם יחד ונפלה מציאה לד"א שלהם - קנו שניהם. משמע שכאשר ברור שהיה קניין, אע"פ שקנו שניים יחד - אין הם מעכבים זה את זה. העיכוב הוא כאשר מצויים רבים יחד, וא"א לקבוע מי זכה, שאז גם לא תיפתר הבעיה "דלא אתי לאינצוי" (שזו הסיבה שתיקנו קניין ד"א), ולכן לא תיקנו במקרה כזה קניין בד"א.

הרשב"א⁷ אומר, שכאשר אדם מקנה לאחר חפץ ע"י ד"א, צריך שהקונה יעמוד במקומו, והמקנה ייתן את החפץ לתוך די אמותיו של הקונה. מכיוון שאם החפץ היה שם קודם שהקונה הגיע, הוא קובע ד"א לבעל החפץ, וגם אם אחר ייכנס לתוכם - הם לא יהפכו לד"א שלו, ולא יוכל לקנות בד"א. (בחידושי ר' נח⁸ מסביר, שחפציו קובעים ד"א שגם מועילים לקנות דברים אחרים אם הוא אומר שבכוונתו לקנות בד"א של כליו).

יש מחלוקת ראשוניים באילו מקרים תוקנה תקנה זו. לכו"ע זה תוקן בגיטין ובנכסי הפקר (אבידה, נכסי גר שמת ואין לו יורשים וכדו', אע"פ שלא כולם כותבים נכסי גר וכדו', אבל מסתמא שהם עומדים בקריטריון של נכסי הפקר). המח' היא לגבי נכסים שאינם הפקר, האם יש קניין ד"א במתנה או במכר. המאירי⁹ אומר שבמכר לא קנה, אבל רוב הראשוניים (ר"ן¹⁰ בשם הירושלמי, ריטב"א¹¹, רשב"א¹², רמב"ן¹³) סוברים שקנה. יש להסביר את נקודת המחלוקת שלהם בשאלה האם כשחכמים מתקנים תקנה הם מתקנים אותה בנקודה הספציפית בה זקוקים לה, או שמחילים אותה בכל מקרה דומה. כלומר בתקנת ד"א שהיא משום "דלא אתי לאנצויי" - האם אחר שתיקנו קניין של ד"א (ועיקר התקנה היא בנכסי הפקר וגיטין), האם נחיל תקנה זו גם במכר או במתנה אע"פ שאין חשש של "אתי לאנצויי" (וכן מובא בפרישה¹⁴).

תוס' (י. ד"ה ארבע) כותב שתקנה זו לא תוקנה בגניבה. דבר זה יובן בפשטות ע"פ דברי הגמ' שכותבת שכל מטרת התקנה היא "דלא אתי לאנצויי" (ולכן עיקר התקנה היא בנכסי הפקר, ובגט - מפורש בתוס' שזה משום עיגונא).

להלכה נפסק בטור בהלכות אבידה ומציאה, שמיד כאשר האבידה נכנסת לתוך ד"א קנה אותה, אבל ברה"ר ובשדה חבירו לא קנה, וכן פוסק השו"ע (חוי"מ רמג, כב). הרמ"א (שם רסח, ב) מעיר שאם באו שניים כאחד לתוך ד"א או שעמדו יחד ונפלה אבידה לד"א קנו שניהם.

⁷. ד"ה הא דאמר ד"א של אדם קונות (בסופו).

⁸. ב"מ ס"ו ט"ו פסקה "וניחא לפי"ז" ויובה אפשר להסביר".

⁹. י. ד"ה ד"א של אדם (בסופו).

¹⁰. דף ת. בדפי הר"ף בתחילת פירושו על הגמ' (והא דאמרינן).

¹¹. י. ד"ה אמר ר"ל משום אבא כהן ברדלא.

¹². י. ד"ה הא דאמר ד"א.

¹³. י. ד"ה הא דאמרינן ד"א.

¹⁴. חוי"מ רסח, א.